

Valsts pieeja ēnu ekonomikas ierobežošanai

plaši izplatīta, globāla un dabiska parādība

pilnībā novērst nevar

ekonomikas daļa, par kuru nemaksā nodokļus

pelēkā ekonomika

ēnu ekonomika

pārskatos neuztvērtā ekonomika

neformālā ekonomika

pārskatos neuzrādītā ekonomika

samazina nodokļu ieņēmumus, ko valsts varētu atvēlēt dažādām vajadzībām

“aploksņu algu” saņēmējus pakļauj sociālo garantiju un darba drošības riskam

izjauc godīgas konkurences principus un kropļo tirgus darbību

kavē ekonomisko attīstību

Pasaulē:

jo valstī augstāks IKP uz vienu iedzīvotāju un augstāka labklājība, jo mazāka ēnu ekonomika

Latvijā valsts ēnu ekonomikai velta lielu uzmanību

No 2010. gada visās valdības deklarācijās minēta ēnu ekonomika

Izstrādāti 4 atsevišķi ēnu ekonomikas ierobežošanas plāni

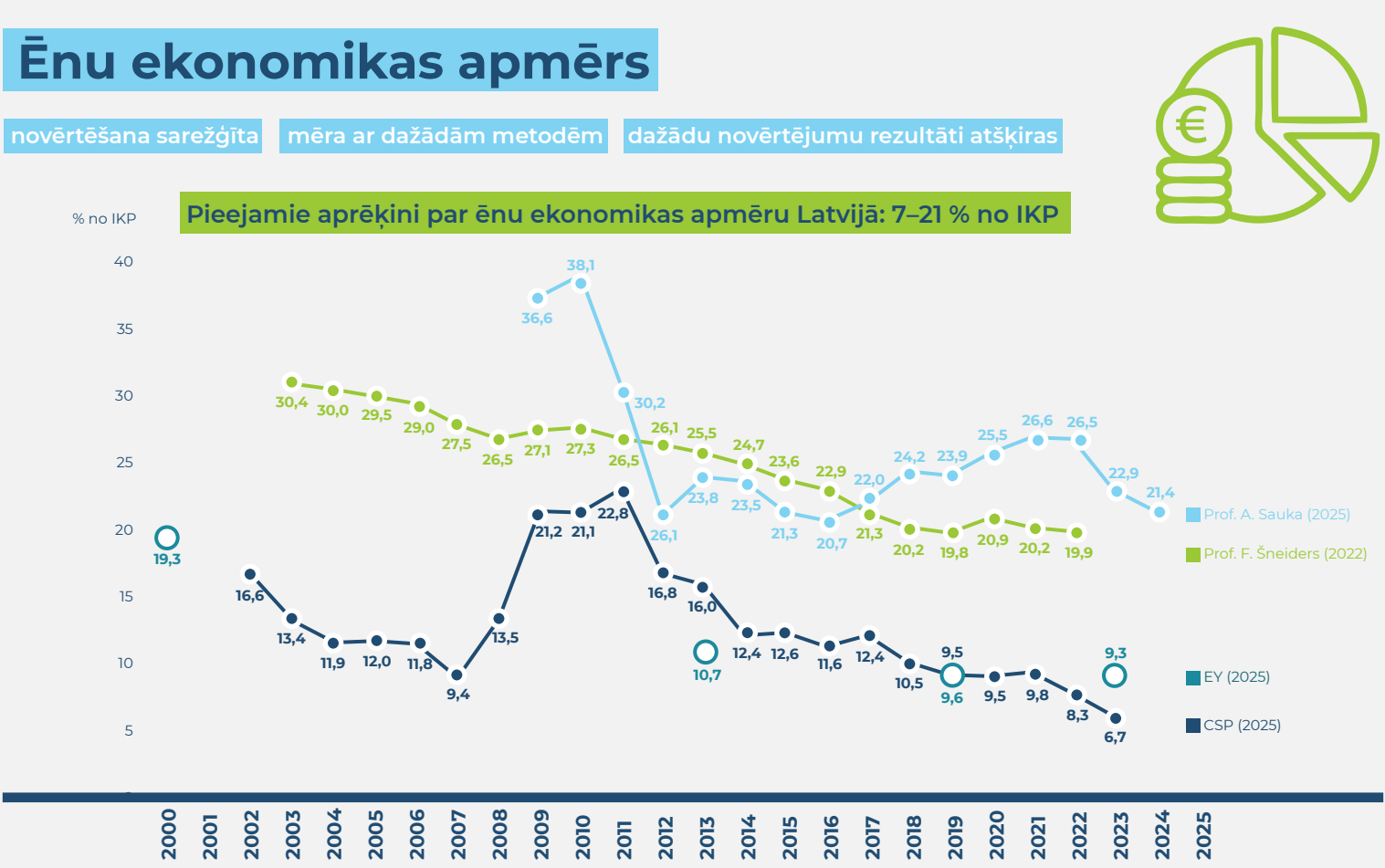
2014.-2022. gadā darbojās speciāla Ministru prezidenta vadīta padome

No 2023. gada Saeimā Ēnu ekonomikas apkarošanas apakškomisija

2017. gadā Finanšu ministrijā ir izveidota atsevišķa struktūrvienība

Valsts finansē pētījumus – 2023. gadā pabeigts valsts pētījumu programmas pētījums par **205 tūkst.** EUR

2025. gadā uzsākts fundamentālo un lietišķo pētījumu projektu pētījums par **300 tūkst.** EUR

Finanšu ministrija:

kā rezultatīvo rādītāju Plānā 2024-2027, savā darbības stratēģijā, valsts budžeta paskaidrojumos izmanto prof. F. Šneidera datus

komunikācijai ar lēmuma pieņēmējiem un sabiedrību galvenokārt izmanto prof. A. Saukas datus

ēnu ekonomikas apmēra novērtēšana ir atkarīga no pētnieku iniciatīvas un iespējām, kas ierobežo spēju ilgtermiņā novērtēt darbības rezultātus

komunikācijā neizmanto CSP datus par pārskatos neuztvērtu ekonomiku. Tas var mazināt sabiedrības uzticēšanos oficiālajai statistikai un valsts lēmumiem

Augsti ēnu ekonomikas rādītāji var:

attaisnot lielāku valsts iejaukšanos un lielāku resursu piešķiršanu

radīt nepamatotas gaidas par ieņēmumu pieaugumu un attiecīgi lielāku izdevumu plānošanu

Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns

galvenais valsts instruments ēnu ekonomikas ierobežošanai

2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027

Izstrādāti 4 plāni

Plāns 2010-2013

Plāns 2016-2020

Plāns 2021/2022

Plāns 2024-2027

Ēnu ekonomikas ierobežošanas plāns 2024.–2027. gadam

Noteiktais mērķis nav ambiciozs

Rezultatīvais rādītājs: kopējais ēnu ekonomikas īpatsvars līdz 2027. gadam samazināsies par 1 % no IKP, no **19,9 %** līdz **18,9 %**

Ir vairāk uz procesu orientēts dokuments, nevis uz rezultātu vērsti iespējami iedarbīgi instrumenti

140,3 – Būvniecība

444,6 – Būvniecība

61,9 – Būvniecība

93,4 – Būvniecība

238,7 – Būvniecība

24,5 – Būvniecība

94,5 – Būvniecība

198,0 – Būvniecība

268,5 – Būvniecība

33,8 – Būvniecība

88,1 – Būvniecība

70,4 – Būvniecība

64,1 – Būvniecība

71 – Būvniecība

30,1 – Būvniecība

21 – Būvniecība

9,6 – Būvniecība

1,5 – Būvniecība

26,9

24,5

23,9

21,8

14,8

10,6

9,9

7,7

6,3

5,4

4,1

3,8

3,6

2,4

2,1

1,3

1

0,1

A – Lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība

B – Ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde

C – Apstrādes rūpniecība

D – Elektroenerģija, gāzes apgāde, siltumapgāde un gaisa kondicionēšana

E – Ūdens apgāde, notekūdeņu, atkritumu apsaimniekošana un sanācija

F – Būvniecība

G – Vairumtirzniecība un mazumtirzniecība, automobiļu un motocikliu remonts

H – Transporta un uzturēšanās

I – Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi

J – Informācijas un komunikācijas pakalpojumi

K – Finanšu un apdrošināšanas darbības

L – Operācijas ar nekustamo īpašumu

M – Brošūras, zinātniskie un tehniskie pakalpojumi

N – Administratīvo un apkalpojošo dienestu darbība

Q – Veselības un sociālā aprūpe

% no nozares bruto pievienotās vērtības

Apmērs faktiskajās cenās, milj. EUR

2 prioritāras nozares: būvniecība, veselības aprūpe

Būvniecībā jau ilgstoši pasākumi ēnu ekonomikas mazināšanai, bet joprojām nozarē augsts ēnu ekonomikas īpatsvars

Veselības aprūpes nozares iekļaušana starp plāna 2 prioritārajām nozarēm nebalstās uz skaidru, datus pamatotu pieeju

Ēnu ekonomikas ierobežošanas pārvaldība

Horizontāla valsts darbības joma

Finanšu ministrijai vadošā loma. Kopš 2017. gada:

2017 septembris

2025 aprīlis

VSV nodokļu, muitas un grāmatvedības jautājumos

Nodokļu administrēšanas, grāmatvedības un revīzijas politikas departaments

3 departamenti

Direktors

Direktora vietnieks

3 darbinieki

VSV nodokļu administrēšanas un ēnu ekonomikas ierobežošanas jautājumos

Ēnu ekonomikas ierobežošanas koordinācijas departaments

Nodokļu administrēšanas un sabiedrības interešu politiku departaments

Struktūra ar atsevišķu departamentu nebija racionāla un samērīga

VSV nodokļu, muitas un grāmatvedības jautājumos

Nodokļu administrēšanas politikas un ēnu ekonomikas ierobežošanas koordinācijas departaments

4 departamenti

2025. gadā uzsuktās izmaiņas turpināmas racionalizācijas virzienā

Plānā 2024–2027 sarežģīti sadalīta institūciju atbildība:

70 atbildīgās institūcijas, t. sk.:

14 ministrijas

12 valsts institūcijas

43 pašvaldības

2 NVO

FM un VID atbildībā 40 pasākumi

Ieteikums

Lai mazinātu ēnu ekonomiku uzlabotu saimnieciskās darbības vidi un sociāli atbildīgu uzņēmējdarbību

Finanšu ministrijai sniegts ieteikums:

pilnveidot ēnu ekonomikas ierobežošanai izvēlēto pieeju un instrumentus,

samazinot birokrātiju un administratīvo slogu un veicot darbības, kas nodrošina ilgtermiņā pieejamus statistikas datus par ēnu ekonomikas apmēru

ATBILDĪGUMS

SADARBĪBA

ATTĪSTĪBA

Latvijas Republikas Valsts kontrole

KONTROLSPĒKS

© Valsts kontrole